

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Pathoanalyse en antropopsychiatrie

Het levenswerk van Jacques Schotte (1928–2007)

MARK KINET

Als hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Leuven en de Université catholique de Louvain en als medeoprichter van de Belgische School voor Psychoanalyse was Jacques Schotte een van de invloedrijkste naoorlogse denkers binnen de Belgische wereld van de geestelijke gezondheidszorg. Hij was een bevlogen lesgever en redenaar en was berucht door zijn uitvoerige interventies op studiedagen en congressen. Hij vergeleek er zijn rol met die van het koor in de Griekse tragedies (Schotte 2006, p. 17).

Schotte had vriendschappelijke contacten met tientallen internationale 'groten' en was gasthoogleraar aan de universiteiten van onder andere Lissabon, Madrid, Lausanne en Lima. In 1999 werd een nummer van het Franse *L'information psychiatrique* aan zijn denken gewijd. Kort voor zijn overlijden verscheen een boek waarin hij getuigenis aflegt van zijn *parcours* door de psychiatrie, de filosofie en de psychoanalyse (2006). In interviewstijl brengt het boek een autobiografisch verslag van een indrukwekkend aantal ontmoetingen en invloeden. Schottes eigen denkbeelden en inzichten worden er evenwel slechts terloops en onsystematisch toegelicht. Het boek laat dan ook een ietwat onbevredigende indruk na. Uiteindelijk behelst het niet veel meer dan een flatterend portret van een zelfverklaard pionier van en bruggenbouwer tussen de psychiatrie en de psychoanalyse. Recent verscheen een introductie tot zijn

antropopsychiatrie van de hand van Jean-Louis Feys (2009). Dit boek is van een heel ander intellectueel kaliber. Hierin vinden we namelijk een uitgebreid gedocumenteerde weergave van zijn diverse gezichtspunten en inspiraties. Het fungeert daarom als belangrijkste referentie voor deze bijdrage. Ten derde vond er op 27 november 2009 in Gent een studiedag plaats die geheel aan Schottes leven en werk was gewijd. Hij heeft in België zeker school gemaakt en een aantal van zijn leerlingen kwam bij deze gelegenheid, beurtelings en in variaties op het thema, op naar mijn smaak nogal kritiekloze wijze getuigen van des meesters grootheid.

Naar aanleiding van dit alles zal ik pogen Schottes relevantie en actualiteit te onderzoeken. Graag verwijs ik daarnaast ook naar een interview dat Fons Van Coillie hem afnam naar aanleiding van een themanummer van het *Tijdschrift voor Psychoanalyse* over psychiatrie en psychoanalyse (2000). Wat volgt kan beschouwd worden als de kruising van twee boekbesprekingen (Schotte 2007 en Feys 2009), een verslag van een studiedag en een necrologie. Schotte deelt in belangrijke mate hetzelfde lot als zijn Hongaarse leermeester Leopold Szondi, 'de meest miskende van de groten en de grootste van de meest miskenden'. Geen enkele meester kon hij volledig volgen en zijn onophoudelijke zoektocht naar de bouwstenen van de menselijke psyche

maakte hem niet analytisch genoeg voor freudianen en lacanianen, te analytisch voor de fenomenologen, niet medisch genoeg voor sommige psychiaters en te medisch voor bepaalde psychologen (Feys 2009, p. 17-18; vert. MK). Zijn gedachtegoed vormt een intrigerende cocktail. In zijn eigen woorden maakt hij vuur van alle hout (Je fais feu de tout bois; Feys, p. 19). Een van zijn voornaamste bekommernissen daarbij was de psychiatrie te verheffen tot een 'autologische' discipline: hij vond dat de psychiatrische wetenschap idealiter over een eigen *logos* moet beschikken in plaats van te leen te gaan bij diverse hulpwetenschappen zoals de biologie, de psychologie en de sociologie voor een heterologische assemblage van concepten.

ANTECEDENTEN

Schotte was van het begin af een *iatros philosophos*, en combineerde zijn geneeskundestudie in Gent en in Leuven met filosofiecolleges. Zijn *Wanderjahre* (1951-1961/1963), onder andere via Zürich en Parijs, brachten hem in contact met vier figuren die hem blijvend zouden inspireren. *Ludwig Binswanger* (1881-1966), de grondlegger van de *Daseinsanalyse*, een integratie van psychiatrie, psychoanalyse, fenomenologie en filosofie, was Schottes levenslange filosofische metgezel. Schotte balanceert voortdurend tussen experimentele en antropologische geneeskunde. Hij bepleit een hippocratische benadering, waarbij de zieke en niet de ziekte wordt behandeld (Schotte 1990, p. 200). Hij hekelt het 'veterinaire' karakter (Feys, p. 63) van een misbegrepen biologisch psychiatrische benadering en hamert telkens weer op de antropologische differentie (Schotte 2007, p. 87). De mens kent geheugen én geschiedenis, tellen én vertellen. Het is het kenmerkende noodlot van de psychiatrie ongemakkelijk te paard te zitten in zowel de natuur- als de geesteswetenschap.

Leopold Szondi (1893-1986) is voor Schotte allicht de belangrijkste inspirator. Szondi ontwikkelde de gelijknamige persoonlijkheidstest (1938), maar vooral de noties van een familiaal onbewuste en een driftsysteem dat hij onder andere uit zeer uitgebreid stamboomonderzoek distilleerde en waarmee hij de grondlegger werd van de *Schicksalsanalyse*. Het is een analyse van de keuze (van een partner, beroep, ...) die reminiscenties oproept aan Heraclitos' 'Karakter is noodlot', en die is samen te vatten in de zinnestjes 'Wahl macht Schicksal' en 'Schicksal ist Wahl' (Schotte 2007, p. 180-187).

Jacques Lacan (1901-1981), ten derde, ijverde aan de hand van de linguïstiek en het structuralisme voor een *retour à Freud* en tegen een egopsychologie die zich richt op aanpassing en identificatie met de analyticus. Dit werd door Schotte voluit beaamd. Ook kon hij zich terugvinden in zaken zoals Lacans trilogie van het Reële, het Imaginaire en het Symbolische alsook het primaat van de betekenaar. Enerzijds sprak Lacans benadering Schotte aan. Zo is bijvoorbeeld het spiegelstadium niet genetisch, het ontsnapt aan de historiciteit en is als funderende matrix van de identificatie wezenlijk structuralistisch. Anderzijds distantieert hij zich van de door Lacan als onveranderlijk opgevatte structuren van neurose, psychose en perversie en huldigt hij daarentegen een dimensionale opvatting van psychopathologie. Evenmin deelt hij Lacans mathematiserende en psychiatrische bekommernissen. Schotte zorgde als rechterhand van Lacan voor 'transscolaire en transdisciplinaire' contacten (Schotte 2007, p. 231), hij was *membre surnuméraire* van het bureau van de door Lacan opgerichte *Ecole freudienne de Paris* (p. 245) en fungeerde als een soort telefonische 'google avant la lettre' (Calmeyn 2009). De Spanjaard *François Tosquelles* (1912-1994) ten slotte behoort, samen met Jean Oury, tot de kopstukken van de 'institutionele psychotherapie' (zie Ledoux 2004),

die beschouwd kan worden als een voorloper van de residentiële psychotherapie. Deze Franse psychiatrie is geboren uit «de weigering een (strikt) onderscheid te maken tussen rede en waanzin, de poging tot alliantie tussen geneeskunde en filosofie, het overstijgen van het dualisme tussen organisch en psychisch, de constatering dat pathologie de veruitwendiging is van problematieken eigen aan de menselijke conditie, waarbij de passies zowel oorzaak, symptoom als therapeutische factor zijn» (Feys, p. 93). Als dusdanig onderscheidt ze zich bijvoorbeeld van de Duitse psychiatrie (Kraepelin, Kahlbaum, Griesinger; vgl. Feys, p. 103), die de patiënt bijna als een tegenstander beschouwt en die elke antropologische dimensie buiten beschouwing laat. De institutionele psychotherapie kenmerkt zich door een sociaal-politieke casu quo antipsychiatrische bewogenheid en richt zich vooral op de residentiële psychose zorg. Haar principes zijn voor de psychiatrie wat steriliteit betekent voor de chirurgie. Ze behelst in de eerste plaats een *ethiek*, leidend tot een praktijk die niet zozeer steunt op een weten, als wel op opvang, beluisteren, overdracht et cetera. Hoewel hij zelf nooit in een instelling heeft gewerkt, participeerde Schotte intensief en gedurende dertig jaar aan het denkwerk dat ten grondslag ligt aan de institutionele psychotherapie. Elders heb ik deze *institutionele* psychotherapie wel uitdrukkelijk van de — meer Angelsaksische en in Vlaanderen en Nederland vaker toegepaste — *klinische* psychotherapie onderscheiden (Kinet 2006, p. 169-211). Afgezien van deze vier tijdgenoten, was Freud natuurlijk veruit Schottes belangrijkste inspirator. Ook was Schotte nauw bevriend met Roland Kuhn (1912–2005), de ontdekker van het eerste tonusverhogende middel imipramine (1957) en geestelijke vader van het begrip «vitale depressie».

CONSTANTE EN DADA'S

Bij al het menselijke speelt een onlosmakelijke verknoping tussen aanleg en aandrift (het Reële), gehechtheid en verleiding (het Imaginaire) en de betekenaars aan de hand waarvan we onze geschiedenis schrijven en herschrijven (het Symbolische). Welnu, een gelijkaardige verknoping tussen geneeskunde, filosofie en psychoanalyse is een constante in het denken van Schotte. Bovendien heeft hij een aantal weerkerende «dada's».

Uit de geschiedenis van de geneeskunde blijkt een verschuiving van de gerichtheid op het particuliere individu van Hippocrates en Aristoteles via Galileo naar Linnaeus en Sydenham tot de Food and Drug Administration en de DSM. Volgens het experimentele en natuurwetenschappelijke model van de laatste wordt de behandeling daarbij gebaseerd op te sterk onderscheiden pathologie en is ze feitelijk gesneden op de maat van de bacteriologie. Tegelijk verliest de geneeskunde hierbij haar menselijke dimensie. Ze ontspoot in een technische benadering van het geluk terwijl scheikunde, fysica en bacteriologie hun dehumaniserende effect niet missen. Freud «rehippocratiseert» de psychiatrie (Feys, p. 162). De psychoanalyse distantieert zich immers van een ziektebegrip met zijn transindividuele karakteristieken.

Op nosografisch vlak gaat Schotte meer in het bijzonder tekeer tegen de actuele erfgenenamen van Sydenham, met diens idee van ziektesoorten (*species morbosae*). Een en ander leidt in deze optiek immers tot een foutieve opvatting van psychopathologische *specificiteit* waarvoor gestandaardiseerde behandelprotocollen worden opgesteld zonder enige intersubjectieve problematisering (Feys, p. 12). Gebaseerd op Linnaeus' botanica houdt deze denkwijze ook totaal geen rekening met de menselijke specificiteit. Resultaat is een door Schotte vaak geciteerde uitspraak van Foucault: «Le fou est envoyé au jardin des espèces.» Linnaeus

én Sydenham maken bovendien strikt onderscheid tussen de soorten, waarbij alle onderliggende *samenhang* tussen psychopathologie volledig verloren gaat. Dit is voor Schotte een fatale tekortkoming van de DSM.

De DSM is volgens Schotte vooral resultaat van een politieke en industrieel-economische logica (Van Coillie 2000, p. 222) die imperialistisch genoemd kan worden vanwege zijn dwingende wetenschappelijke impact. Het thalidomide/Softenon-drama zorgde inderdaad en mettertijd voor een doorslaggevende rol van de FDA met onder tussen de institutionalisering van *randomized controlled trials* en een *evidence-based* (verondersteld pathologie-specifiek) behandelprotocol (Feys, p. 46). In de *task force* die de DSM uitwerkte, ontbrak elke Europese inbreng of traditie. Het atheoretische beginsel had garant moeten staan voor objectiviteit. Terwijl de eerste en tweede editie van de DSM nog psychoanalytisch geïnspireerd waren, verdween de neurose uit de derde editie (1980), alsook begrippen als homoseksualiteit (als stoornis), het endogene of de hysterie. Ook doet zich een spectaculaire wildgroei aan diagnoses voor. Zo telde DSM-I zestig, DSM-III tweehonderdertig en DSM-IV vierhonderdtien verschillende stoornissen. Zogenaamde comorbiditeit is in de dagelijkse klinische praktijk dan ook troef (Feys, p. 114). Diagnoses worden daarbij tot een Big Mac op elkaar gestapeld, nagenoeg onverteerbaar en zonder enige samenhang.

Vanuit de optiek van Schotte hekelt Ruelens (2009) het hedendaagse «onbehangen in de psychiatrie». Weten en meten worden heilig verklaard maar laten het subject in de kou. Er is een naïeve opvatting van het lichaam, dat nochtans evenzeer van betekenaars en verhaal is «gemaakt» als van atomen en moleculen.

Schotte had ook heel wat belangstelling voor biologisch psychiatrische ontwikkelingen. Het psychotroop is voor hem een middel om psychische processen te deblokkeren of te ondersteunen. Er is voor hem geen

enkele tegenspraak tussen psychoanalyse en genetische of neurowetenschap. Wel gelooft hij niet in een specifiek medicijn voor een specifieke ziekte en hamert hij erop dat de eerste psychofarmaca, zoals chloorpromazine en imipramine, nogal gelukkige en toevallige vondsten waren (Feys, p. 236). De inmiddels in beeld gebrachte neuroplasticiteit valt zowel psychotherapeutisch als farmacotherapeutisch te beïnvloeden en medicatie kan voor Schotte een noodzakelijke voorwaarde zijn van een psychoanalytisch proces (p. 251).

Schotte doet ook een diagnostische duit in het zakje, door op het vlak van depressie de pathognomische elementen van depressiviteit, vermindering van *élan vital*, anhedonie en dysritmie in rekening te brengen (Van Coillie 2000, p. 224-225). De *sound and fury* van neurose en perversie overstemmen volgens hem de vaak «stillere» stemmingsstoornissen (p. 227). Hij onderscheidt de *oorzaak* van psychopathologie van haar *oorsprong* (Feys, p. 58). Zoals het brein de geest niet veroorzaakt, maar er wel aan ten grondslag ligt, zo ligt het schottiaans begrepen *endon* (het driftmatige van Freud) aan psychopathologie ten oorsprong. Volgens Schotte is het meest cruciale psychoanalytische concept dan ook niet het onbewuste maar de drift. Zoals Freuds seksualiteit is ze niet alles maar is ze *in* alles.

Volgens zowel Hegel als Freud zijn waanzin en neurose menselijke privileges (Feys, p. 62). Anderen gaan nog verder als ze de mens wezenlijk een «ziek dier» noemen. Fernando Camon schreef de roman *De ziekte die mens heet* en volgens Lacan is het onbewuste een geestesstoornis waarvan we niet genezen. Schotte wijst een al te radicaal onderscheid tussen normaal en abnormaal af. Psychopathologie is voor hem in wezen slechts de uitvergroting van algemeen menselijke problemen (Van Coillie 2000, p. 219). «Het is haar antropologische dimensie die de integratie van de psychiatrie in de schoot van de geneeskunde problematisch maakt; het gelijktijdige naast elkaar bestaan van het normale en het pathologische past

moeilijk in een medische logica» (Feys, p. 96). Anderzijds willen de psychiaters wel erkend worden door het medische korps en willen ze vermijden te worden beschouwd als charlatans. Zo zijn we beland bij Schottes pièce de résistance.

PATHOANALYSE EN ANTROPOPSYCHIATRIE

Schotte heeft de test van Szondi verder uitgewerkt en gepromoveerd tot het autologische referentiekader bij uitstek voor de psychiatrie. Hij verenigt in zich de klassiek psychiatrische nosologie en de freudiaanse driftleer en leidt tot een cultureel invariant substraat voor het specifiek menselijke van psychopathologie.

Schotte verwijst dikwijls naar twee citaten van Freud (Feys, p. 160). In een van zijn eerste publicaties zegt Freud (1890, p. 102): «Pas door het pathogene te bestuderen leert men het normale begrijpen.» En in de tweede reeks van zijn colleges (1932, p. 125): «Als wij een kristal op de grond gooien, breekt het, maar niet willekeurig, het valt daarbij volgens zijn spijtrichtingen in stukken waarvan de begrenzing, hoewel onzichtbaar, van tevoren door de kristalstructuur was bepaald.»

Dit *kristalprincipe* (Feys, p. 88) ligt ten grondslag aan de pathoanalyse van Schotte. De psychiatrische pathologie releveert voor hem (slechts) wat achter de normaliteit verborgen zit (p. 160). Als de persoon/het kristal breekt wordt een onderliggende structuur ontbloot die we niet hadden kunnen bevroeden voor hij brak. Zo toont de pathologie in feite de zijnswijze van de mens en is zij de uitdrukking van diverse menselijke mogelijkheden (p. 143). De psychiatrie is voortdurend op zoek naar culturele invarianten inzake psychopathologie. Diabetes neemt in Polynesië dezelfde vorm aan als in onze contreien. Maar geldt dit ook voor de psychische stoornissen? De gedachtevlucht bij de manie en de eersterangssymptomen voor schizofrenie van Kurt Schneider wor-

den bijvoorbeeld als cultureel invariante symptomen beschouwd. Maar voor Schotte zijn dergelijke invarianten niet in het symptoom te vinden, of in bepaalde breuklijnen binnen de psyche (p. 121).

Het driftsysteem van Leopold Szondi fungeert hier als grondstof (Feys, p. 321-354). Het is uiteraard onmogelijk deze ingewikkelde theorie (die bovendien pretendeert het geheel van de psychopathologie te dekken) binnen dit korte bestek af te handelen. Ik volsta met enkele indicaties. Szondi onderscheidt vier driften/vectoren (de seksuele, de paroxysmale, de schizoïde en de contactdrift), acht behoeften en zestien tendensen (p. 323-324). Vooral opmerkelijk is het epileptische/paroxysmale, dat door Schotte uitdrukkelijk weer in het psychiatrische veld wordt binnengebracht. Freud (1928) had naar aanleiding van zijn analyse van Dostojevski in de epilepsie een dynamiek ontwaard van afgeweerde (want op zichzelf gerichte) moordimpulsen. Schotte gaf dit paroxysmale een plaats binnen het *ethische* register.

Ook de *contactvector* betekent een belangrijke aanvulling. Hij verwijst naar het vroegkinderlijke en voorttalige en speelt in de stemmingsstoornissen een hoofdrol. Bij Schotte behoort hij tot het *esthetische* register (terwijl de seksuele en de schizoïde respectievelijk tot het technische en dialectische register behoren; Feys, p. 390). Schotte komt trouwens de eer toe deze verdere opdeling in registers met daaraan gekoppelde menselijke gevoeligheden en neigingen verder te hebben uitgedacht. Zijn driftsysteem brengt met name, zoals de tabel van Mendelejev, verschillende vormen van psychisch leven in kaart (c.q. tabel) alsook hun ziekelijke varianten en onderlinge samenhang (Feys, p. 14). Het reduceert de psychiatrische syndromen als het ware tot hun driftmatige *radicalen* (p. 325), die dan bij wijze van spreken het *DNA* vormen dat de psychopathologie bepaalt (Calmeyn 2009). De rechterhelft van de tabel bevat de schizoïde/ik-vector en de contactvector. Zij vinden hun wortels in de «zwarte» psychiatrische

stoornissen uit de instelling (Feys, p. 333): respectievelijk de schizoparanoïde en de stemmingspathologie. De linkerhelft van de tabel is geïnspireerd door de freudiaanse psychoanalyse: de neurosen en perversies enerzijds, de epilepsie anderzijds. Zij komen respectievelijk tot uiting in de seksuele en de paroxysmale vector.

Al deze vectoren behoren in Schottes optiek tot het endogene aandeel van de pathogenese. Zij bepalen in hoge mate ons lot en evenzeer drukken zij hun stempel op hoe we onze keuzes maken. Maar alles zit in iederen en zodoende is de mens niet alleen een polymorf pervers, maar (dixit Tomas Geyskens; zie Ruelens 2009) ook een 'polymorf pathologisch' wezen.

BESLUIT

Het mag voldoende zijn gebleken dat de pathoanalyse een referentiekader biedt dat diverse factoren onderling articuleert en een dynamisch geheel vormt dat ook kan evolueren in de tijd (en het analytische proces). Het vormt de grondstof voor Schottes 'antropopsychiatrie als globale theorievorming voor de psychiatrie' (Feys, p. 317). Corveleyn (2009) vergelijkt haar met de kathedraal Sagrada Familia van Gaudí, die tot vandaag nog in de steigers staat. Schottes articulatie tussen psychiatrie en freudiaanse psychoanalyse wordt door Feys 'geniaal' genoemd. Ze leidt tot 'een nosografie die niet alleen de classificatie in de vorm van ziektesoorten vermijdt maar die tegelijk de antropologische dimensie van psychiatrische stoornissen in rekening brengt. In navolging van Freud wordt daarbij bovendien de tegenstelling tussen normaal en pathologisch overstegen' (Feys, p. 345).

Maar is deze kathedraal ook een psychoanalytisch bouwwerk? Schotte heeft meerdere jaren in uiteenlopende Europese buitenland vertoefd en is er met grote geesten in contact gekomen. Het inspireerde hem tot

een psychiatrische ontologie én 'autologie' van eigen makelij die zeker actueel en verfrissend is in contrast met de algemeen geldende en vaak gehekelde 'DSMbilisering' (Verhaeghe). Als nabije collega van Lacan introduceerde hij diens gedachtegoed in de (toen nog tweetalige) Leuvense kringen en richtte hij samen met onder anderen Antoon Vergote de Belgische School op. Maar tijdens de vier decennia vanaf zijn *Wanderjahre* evolueren zijn ideeën nauwelijks. Ondanks lectuur van twee boeken en bezoek aan een studiedag blijft voor mij het specifiek psychoanalytische gehalte van zijn ervaringen en gedachtegoed nog in nevelen gehuld. Ziehier een selectie van enkele bedenkingen. Behalve naar Lacan ontbreekt in zijn gedachtegoed nagenoeg elke referentie naar de postfreudianen. Winnicott, Klein en Bion, maar ook diverse ontwikkelingen uit randdomeinen van de psychoanalyse blijven buiten beschouwing. We krijgen geen enkel zicht op Schottes psychoanalytische techniek of methode, noch op zijn visie op het psychoanalytische doel en proces. In tegenstelling tot de elementen van Mendeleejev zijn de factoren en vectoren empirisch ongeverifieerde driftmythologische bouwstenen, die noch het talige van de mens noch zijn levensgeschiedenis verdisconteren. Diverse psycho(patho)logische verschijnselen reduceren tot deze driftradicalen gaat ook geheel voorbij aan klassieke psychogenetische en psychodynamische gezichtspunten. Volgens Antoine Mooij kent de filosofie van de wetenschap (c.q. de psychoanalyse) twee uiteenlopende invullingen/taken: een formeel-logische en een inhoudelijk-ontologische. De dominante Amerikaanse analytische filosofie ziet de eerste als haar voornaamste opdracht. Ze onderzoekt de conceptuele infrastructuur van de wetenschap op aard, consistentie, empirische evidentie et cetera. Bijvoorbeeld Grünbaum staat hiervoor model. De continentale stroming ziet het ruimer. Zij betreft bij haar conceptuele analyse ook andere velden en praktijken en maakt een overstap naar de

(bijvoorbeeld klinische) werkelijkheid. Schotte tracht dan (zoals Mooij) vooral de ontologie van de psy-wetenschappen te doordenken.

In een mengeling van bewondering en ironie kunnen we Schottes levenswerk vergelijken met dat van Eliezer Samenhof (1859–1917), de fenomenale uitvinder van het Esperanto. Met Szondi's driftsysteem als vertrekpunt ontwikkelde Schotte een overkoepelende antropopsychiatrie. Alternatief voor het gebruik van deze (zelden gesproken) kunstmatige taal is natuurlijk voldoende meertaligheid. Vergelijk het met landkaarten. Om een gebied te doorgronden kunnen we naast en boven elkaar een

reliëf, klimaat-, vegetatie-, economie-, staatkundige et cetera kaart gebruiken. Zo hanteert menig psychoanalyticus tegelijk de kaart van verschillende psychoanalytische groten. De kaart is echter niet het gebied. Uiteindelijk moeten we elk (zoals Schotte) onze eigen ogen gebruiken. In de eerste plaats moeten we daarbij onze blik op de grond richten. Was het immers geen filosoof die in een put viel terwijl hij hogere sferen aanschouwde?

Voor een versie met uitgebreide literatuuropgave en notenapparaat: www.markkinet.be.

Literatuur

CALMEYN, M. (2009). *De Wanderjahre: van wonderjaren tot verwondering...*

Lezing studiedag 'Antropopsychiatrie: een vernieuw(en)de psychiatrie'. Gent, Vormingscentrum Guislain, 27 november 2009.

CORVELEYN, J. (2009). *Inleiding*. Studiedag 'Antropopsychiatrie: een vernieuw(en)de psychiatrie'. Gent, Vormingscentrum Guislain, 27 november 2009.

FEYS, J.-L. (2009). *L'anthropopsychiatrie de Jacques Schotte — Une introduction*. Parijs: Editions Hermann.

KINET, M. (2006). *Freud & co in de psychiatrie — Een klinisch psychotherapeutisch perspectief*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

RUELENS, L. (2009). *Szondi en Schotte: basisconcepten*. Lezing studiedag 'Antropopsychiatrie: een vernieuw(en)de psychiatrie'. Gent, Vormingscentrum Guislain 27 november 2009.

SCHOTTE, J. (2006). *Un parcours — Rencontrer, relier, dialoguer, partager*. Parijs: Editions Le Pli.

VAN COILLIE, F. (2000). Psychoanalyse en Psychiatrie — Interview met professor Jacques Schotte. *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 6, p. 214-231.